

ALEKSANDRA FUDALA-BARAŃSKA*

BOHATER W SERWISACH INFORMACYJNYCH NA PRZYKŁADZIE „AKTUALNOŚCI” TELEWIZJI KATOWICE OD MOMENTU UTWORZENIA STACJI POD WSPÓŁCZESNOŚĆ

WPROWADZENIE

Według definicji zawartej w *Uniwersalnym Słowniku Języka Polskiego* „bohater” to zarówno osoba, która wykazała się odwagą i męstwem, jak i postać w utworze literackim, a także główny uczestnik jakiegoś wydarzenia¹. Właśnie w tym ostatnim kontekście rozważać będziemy pojawienie się bohaterów i ich rolę w telewizyjnych serwisach informacyjnych.

W artykule analizie poddano „Aktualności” – dziennik Telewizji Katowice, ukazujący się na antenie tej stacji od początku jej istnienia. Metodą ilościową i jakościową przeanalizowano zachowane w archiwum ośrodka telewizyjnego w Katowicach wydania z lat 60. i 70. oraz losowo wybrane wydania serwisów informacyjnych z lat 1980, 1990, 2000, 2010, a także informacje najnowsze, wyemitowane w 2015 roku. W każdej dekadzie przeanalizowano 30 wydań, czyli dzienniki emitowane w ciągu wybranego miesiąca. Materiały rozpatrywano pod kątem zarówno treści, jak i formy ze szczególnym uwzględnieniem pojawiania się w nich „bohaterów” oraz liczby nagrywanych „setek” – czyli wypowiedzi nagranych wprost do kamery². Materiały przeanalizowano również pod względem konstrukcji, pojawienie się bowiem „bohaterów” wymogło zupełnie nową strukturę telewizyjnego newsa. Informacje przestały być konstruowane w myśl zasady odwróconej piramidy³. Co więcej, przestały odpowiadać na podstawowe pytania: kto, co, gdzie, kiedy, jak i dlaczego? Nie był to moment przypadkowy. „Bohaterzy” – tak indywidualni,

* ALEKSANDRA FUDALA-BARAŃSKA – politolog ze specjalnością dziennikarską, Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, Wydział Informatyki i Komunikacji, Katedra Dziennikarstwa Ekonomicznego i Nowych Mediów.

¹ *Uniwersalny Słownik Języka Polskiego*, red. S. Dubisz, Warszawa 2003, s. 314.

² Setka – w żargonie dziennikarskim sto procent dźwięku i obrazu zarejestrowane jednocześnie.

³ W. Furman, A. Kaliszewski, K. Wolny-Zmorzyński, *Gatunki dziennikarskie*, Warszawa 2002, s. 113.

jak i zbiorowi na dobre zagościli w newsach wraz z pojawieniem się na rynku medialnym „Faktów” stacji TVN oraz serwisów TVN 24, a w ślad za nimi TVP INFO. Dzienniki te, wzorowane na amerykańskim CNN Teda Turnera, wymusiły na serwisach ośrodków regionalnych strukturalne, merytoryczne i jakościowe zmiany, tak by materiały były dostosowane do anteny ogólnopolskiej. Przemiany te nie ominęły także „Aktualności” Telewizji Katowice, przy czym te najbardziej widoczne dokonały się w latach 2000–2010. To także okres, kiedy niemal każda telewizyjna informacja miała swojego bohatera – zbiorowego bądź indywidualnego. Czasem w rolę tę (zwłaszcza w przypadku materiałów interwencyjnych) wcielał się dziennikarz-reporter⁴. Przewaga materiałów tzw. „blisko ludzi” miała za zadanie wywołać u widza poczucie jedności z bohaterem, utożsamiania się z jego problemami. W informacjach pojawiły się bezpośredniość i emocjonalność, a serwisy stały się „takim samym towarem jak każdy inny gatunek”⁵. Do newsów, od których wymagano do tej pory obiektywizmu, bezstronności i wyraźnego oddzielenia informacji od komentarza przeniknęły tabloidyżacja i infotainment – zjawiska, którym uległy wcześniej inne gatunki telewizyjne⁶. Dzienniki telewizji regionalnych, w tym także „Aktualności” Telewizji Katowice przeobraziły się w zbiór spersonifikowanych wiadomości, prezentowanych często w emocjonalny sposób, z „bohaterem” niemal każdego newsa w roli głównej. Zadaniem dziennikarzy stało się nie tyle przekazanie wiarygodnych informacji, co znalezienie „bohatera”, który uosabiałby prezentowany w materiale problem.

SERWISY INFORMACYJNE TELEWIZJI KATOWICE W LATACH 60. I 70.

Pierwszy serwis informacyjny na antenie katowickiej telewizji ukazał się 3 grudnia 1957 roku pod nazwą „Śląska Kronika Telewizyjna” i w całości poświęcony był przygotowaniom do obchodów Dnia Górnika. Od 7 grudnia 1957 roku, trzy dni po oficjalnym uruchomieniu ośrodka telewizyjnego w Katowicach, „Śląska Kronika Filmowa” zagościła na stałe na antenie. Pierwsze wydanie serwisu informacyjnego złożone było z pięciu materiałów: dwa dotyczyły uruchomienia katowickiego ośrodka telewizji, dwa kolejne – Dnia Górnika na Śląsku, a ostatni przedstawiał filmową relację ze Spitsbergenu⁷. Od tej pory złożony z pięciu do siedmiu informacji program emitowano raz w tygodniu. Wiele materiałów, zwłaszcza z lat 60. i 70. bezpowrotnie przepadło, nie było bowiem zwyczajem archiwizowania serwisów

⁴ Archiwum TVP Katowice, *Aktualności*, XD CAM 798, 23.02.2015.

⁵ W. Godzic, *Telewizja jako kultura*, Kraków 2002, s. 95.

⁶ D.K. Thussu, *News as Entertainment*, London 2009, s. 5.

⁷ W. Patlewicz, *Tu telewizja Katowice* [online]. Dostępny w Internecie: <<http://www.tvp.info/8514704/tu-telewizja-katowice-dobry-wieczor-panstwu>> [dostęp: 14.09.2012].

informacyjnych, a w późniejszych latach pieniędzy na zabezpieczenie i digitalizację filmowych taśm. Zachowały się natomiast w archiwum Telewizji Katowice książki inwentarzowe ze szczegółowymi opisami zawartości najstarszych dzienników tej stacji. Filmowy obraz tego, co emitowano w serwisach można prześledzić w cyklu „Śląska Kronika Filmowa” – programie Grażyny Ogrodowskiej i Leszka Furmana, wyprodukowanym w latach 90., będącym przeglądem materiałów informacyjnych z lat 60. i 70., wybranych przez szefa archiwum katowickiej telewizji – Krzysztofa Tobię.

Tematyka pierwszych wydań „Śląskiej Kroniki Telewizyjnej” (tytuł „Aktualności” pojawił się na początku lat 60.) dotyczyła przede wszystkim rozbudowywanego na Śląsku przemysłu, wydobywania węgla, wizyt partyjnych dygnitarzy oraz obchodów robotniczych świąt, takich jak dzień górnika, hutnika czy kolejarza, a także uroczystości związanych z rocznicami odrodzonej Polski Ludowej. Materiały miały prostą konstrukcję: off, czyli lektor przykryty obrazkami⁸. Rzadko (po jednej w co trzecim wydaniu serwisu) pojawiały się tzw. „setki”. Niektóre dzienniki zawierały fragmenty publicznych wystąpień Wiesława Gomółki czy Edwarda Gierka⁹. Zdarzały się też wypowiedzi sekretarzy POP – jednostek PZPR działających w każdym zakładzie pracy¹⁰. Bohaterem filmowych wiadomości był „lud pracujący miast i wsi” – jak określano pracowników nie tylko w PRL-owskiej nomenklaturze, ale nawet w Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej z lipca 1952 roku¹¹. Lata 70. w serwisach informacyjnych Telewizji Katowice to przede wszystkim relacje z wizyt na Śląsku I sekretarza PZPR Edwarda Gierka, a później Mieczysława Kani oraz zaprzyjaźnionych przywódców tzw. państw demokracji ludowej. Kamery Telewizji Katowice zarejestrowały wizyty w stolicy województwa m.in. Aleksandra Dubczeka, Leonida Breżniewa czy Fidela Castro. W materiałach dotyczących rozwoju przemysłu podkreślano natomiast, jak wielką rolę w rozwoju śląskich zakładów pracy odgrywa gospodarka radziecka¹². Sporą część telewizyjnych newsów zajęły relacje z masowych imprez organizowanych przez PZPR dla pracowników zakładów przemysłowych. Bohaterem zbiorowym materiałów informacyjnych w dalszym ciągu był „lud pracujący”, a realizowane w zakładach pracy tematy dotyczyły głównie prawidłowych postaw moralnych i społecznych¹³. Kiedy w jednym z dzienników zamieszczono informację, że w sklepach jest już więcej towarów niż przed rokiem, z tekstu dziennikarza dowiadujemy się, że to zasługa klasy robotniczej, która odpowiedziała na apel władz partyjnych i państwowych,

⁸ K. Żórawski, *Długi stół*, Warszawa 2010, s. 116.

⁹ Archiwum TVP Katowice, *Śląska Kronika Filmowa*, SP 16857, 12.03.1996.

¹⁰ Archiwum TVP Katowice, *Śląska Kronika Filmowa*, SP 15679, 07.05.1996.

¹¹ Ustawa z 22 lipca 1952 roku, Konstytucja Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, Dz. U. z 1952 r. Nr 33, poz. 232.

¹² Archiwum TVP Katowice, *Śląska Kronika Filmowa*, SP 17622, 09.04.10096.

¹³ Archiwum TVP Katowice, *Śląska Kronika Filmowa*, SP SP17622, 02.11.1996.

pracując więcej i wydajniej¹⁴. Nawet przy okazji końca roku w informacjach podkreślano, jak „dobry i urodzajny był to rok dla kraju”, a tuż po północy dziennikarze towarzyszyli z kamerą przy pierwszym spuście surówki, przy wydobywaniu kolejnej tony węgla oraz pracownikom MO, którzy sylwestra spędzili, patrolując ulice¹⁵. Także wypoczynek i sposób spędzania wolnego czasu znalazły odzwierciedlenie w materiałach informacyjnych. Pokazano m.in. jak górnicy Zjednoczenia Przemysłu Węglowego w Zabrze spędzali święta na nartach w Beskidach i jak dobrze przygotowany jest zakładowy ośrodek: są książki do czytania, stół do tenisa i pracownik kulturalno-oświatowy, który organizuje zajęcia dla wypoczywających¹⁶.

W każdym z najstarszych wydań „Aktualności” jeden materiał poświęcono wydarzeniom kulturalno-rozrywkowym, głównie występom artystów estradowych oraz sztukom teatralnym, tworzonym w środowisku robotników. Promowano teatr robotniczy oparty na apoteozie pracy i socjalizmu. Autorom chodziło o umacnianie pozytywnych postaw społecznych¹⁷. Nie oznacza to, że nie relacjonowano również spektakli realizowanych przez śląskie sceny, choć główne miejsce, jeśli chodzi o tematy kulturalne, zajmowały relacje z przeglądów i festiwali różnych form twórczości radzieckiej¹⁸.

Materiały wciąż przygotowywano w myśl zasady odwróconej piramidy. W żadnym z nich nie pojawił się bohater – z wyjątkiem materiałów kulturalnych, w których prezentowano sylwetki twórców: m.in. Władysława Nehrebeckiego – autora cyklu filmów animowanych o „Bolku i Lolku”, Lidii Zamkow – aktorki i reżyser tworzącej w Katowicach spektakle teatru telewizji, czy Alfreda Szklarskiego – twórcy popularnej serii powieści o Tomku Wilmowskim¹⁹. W serwisach z lat 70. znajdujemy również tzw. muzyczne portrety miast – czyli prezentacje orkiestr i zespołów poszczególnych zakładów pracy: górnicze orkiestry dęte, przyzakładowe zespoły artystyczne oraz miejskie chóry²⁰.

„AKTUALNOŚCI” W LATACH 80. I 90.

Trudno ocenić, jaką rolę pełnił „zwykły człowiek” w materiałach informacyjnych Telewizji Katowice na początku dekady lat 80. Materiały te, ze względu na wydarzenia w kopalni „Wujek” zarekwirował Urząd Bezpieczeństwa. W archiwum

¹⁴ Archiwum TVP Katowice, *Śląska Kronika Filmowa*, SP 16444, 05.09.1996.

¹⁵ Tamże.

¹⁶ Tamże.

¹⁷ Archiwum TVP Katowice, *Śląska Kronika Filmowa*, SP 15679, 14.08.1996.

¹⁸ Archiwum TVP Katowice, *Śląska Kronika Filmowa*, SP 14835, 12.10.1996.

¹⁹ Archiwum TVP Katowice, *Śląska Kronika Filmowa*, SP 16588, 06.12.1996.

²⁰ Archiwum TVP Katowice, *Śląska Kronika Filmowa*, SP17622, 02.11.1996.

katowickiego ośrodka zachowały się jedynie serwisy emitowane po 1984 roku. Niestety nie w formie całych bloków, a jedynie informacji emitowanych w danym dniu – bez prezentera, czołówek i studyjnej oprawy. Jeszcze do 1989 roku tematycznie i konstrukcyjnie informacje nie odbiegały od newsów z lat 70. Były to proste, niedługie informacje, rzadko uzupełniane wypowiedziami. Przeciętna długość materiału filmowego nie przekraczała minuty, a liczba wypowiedzi w poszczególnych serwisach wahała się od jednego do dwóch na cały blok²¹. Także tematycznie „Aktualności” poruszają się wokół wydarzeń związanych ze zniesieniem stanu wojennego, sytuacji gospodarczej śląskich i zagłębiowskich zakładów pracy, państwowych świąt i uroczystości, okolicznościowych akademii, wizyt przedstawicieli aparatu państwowego, rozpraw sądowych, zaopatrzenia sklepów i kronik policyjnych²². Ze względu na depeżowy styl serwisów trudno dopatrzeć się w nich bohatera, nawet zbiorowego, który pojawiał się jeszcze w latach 70.

Przemiany społeczno-polityczne w kraju po 1989 roku zainicjowały zmiany we wszystkich serwisach informacyjnych. „Dziennik Telewizyjny” nadawany w Programie Pierwszym Telewizji Polskiej stał się „Wiadomościami”, a Wojciech Reszczyński – prowadzący pierwsze wydanie nowego serwisu o 19.30 pojawił się na antenie niemal w pustym studiu, by w ten sposób wyraźnie zmanifestować odcięcie się od propagandowego charakteru dawnego dziennika²³. Przemiany nie ominęły także anten regionalnych telewizji publicznej, a co za tym idzie – regionalnych serwisów informacyjnych. Początek lat 90. w ośrodku w Katowicach to czas stopniowego wydłużania programu. Od 1994 roku produkcje dziennikarzy ośrodka Telewizji Polskiej w Katowicach pojawiały się na antenie przez 12 godzin, a rok później rozpoczęto nadawanie programu całodobowego²⁴. W tak rozbudowanej ramówce „Aktualności” nadawano aż pięciokrotnie, przy czym były to serwisy różnej długości: od dwugodzinnego pasma „na żywo”, które choć przygotowywane przez redakcję „Aktualności” nie miało newsowego charakteru, przypominało raczej dzisiejszą „Kawę czy herbatę”, poprzez dwa wydania pięciominutowe, aż po główny serwis o 18.00 i nowe wydanie podsumowujące dzień, emitowane na antenie katowickiej telewizji o 22.00²⁵. Były to nie tylko informacje z województwa katowickiego. Materiały do serwisu przygotowywały również redakcje terenowe w Bielsku-Białej, Częstochowie i Opolu. Na każde z wydań składało się od 5 a 9 materiałów filmowych, w zależności od czasu trwania bloku reklamowego. Długość materiałów wahała się od trzydziestosekundowych *voice overów* do półtoraminutowych filmowych informacji²⁶. W zdecydowanej większości, bo aż w 192 na 228

²¹ Archiwum TVP Katowice, *Aktualności*, DVC 11987, 12.07.1985.

²² Tamże.

²³ Katarzyna Pokorna-Ignatowicz, *O przyczynach i skutkach upolitycznienia Telewizji Polskiej*, w: M. Szpunar [red.], *Media a polityka*, Rzeszów 2007, s. 175.

²⁴ Archiwum TVP Katowice, *Ramówki programów*, 1994.

²⁵ Tamże.

²⁶ Archiwum TVP Katowice, *Aktualności*, DVC 4466, 10.11.1994.

newsów w tygodniu reporterzy nie nagrali żadnej wypowiedzi. Pozostałe 36 materiałów wzbogacono o „setki” najwyżej jednej osoby. Najczęściej był to organizator danego wydarzenia. Tak zwane „setki” znalazły się m.in. w materiale poświęconym postępowi prac nad polskim sztucznym sercem. W tej sprawie przed obiektywem stanął prof. Zbigniew Religa. O swojej sztuce opowiadała też Joanna Helander – prezentująca zdjęcia w stolicy województwa²⁷. Trudno dopatrzeć się reguł, jakimi kierowali się reporterzy i wydawcy „Aktualności”, nagrywając rozmówców. Na pewno nie była ranga tematu. Wypowiedzi nie znalazły się bowiem w ważnych materiałach o charakterze gospodarczym, politycznym, czy społecznym, takich jak poszukiwania metanu w obrębie górnośląskiej niecki węglowej, aresztowanie sędziego podejrzanego o wyludzanie węgla ze śląskich kopalń, wizyta w Katowicach ówczesnego szefa Porozumienia Centrum – Jarosława Kaczyńskiego, czy też uruchomienie pierwszej w Żywcu przychodni lekarza domowego²⁸. W formie prostej informacji zrelacjonowano również pierwszą w Katowicach operację strun głosowych przy pomocy lasera oraz proces oskarżonych o pacyfikację kopalni Wujek w grudniu 1981 roku.

Podobnie przygotowano tematy w kolejnych wydaniach. Relacje z obchodów Święta Niepodległości w Katowicach i Opolu, II Krajowego Zjazdu Związku Sybiraków na Jasnej Górze, inauguracji III Górnośląskiego Festiwalu Kameralistyki w Katowicach oraz filmowe informacje o braku pieniędzy dla śląskich placówek służby zdrowia, czy też o utracie płynności finansowej Agrobanku i związanych z tym kłopotach właścicieli kont oszczędnościowych nie zawierały żadnych wypowiedzi. „Setek” nie nagrano też w newsach o braku opłacalności upraw buraków cukrowych, ogłoszeniu upadłości zakładów jedwabniczo-dekoracyjnych w Poraju oraz w relacji z wystawy rosyjskich ekslibrisów w Katowicach²⁹. O wypowiedź poproszono natomiast szefa giełdy samochodowej w Mysłowicach na temat cen używanych aut oraz konsula Republiki Czeskiej na temat polsko-czeskiej współpracy³⁰. Nawet wydłużenie czasu antenowego serwisu i dwukrotne zwiększenie liczby tematów nie wpłynęło na liczbę wypowiedzi granych wprost do kamery. Tematy nie dotyczyły również konkretnych przypadków konkretnych bohaterów³¹.

Analiza materiałów informacyjnych zrealizowanych w Telewizji Katowice w 1994 roku dowodzi, że główny serwis tej stacji poświęcony był przede wszystkim relacjom z oficjalnych uroczystości i wydarzeń. Od dziennikarzy nie wymagano nagrywania tzw. „setek”. W ciągu miesiąca żaden z materiałów nie odwoływał się do doświadczeń konkretnych ludzi, którzy mieli do czynienia z podobnym problemem. Większość tematów zrealizowano według typowych dla informacji zasad. Newsy odpowiadały na podstawowe pytania: kto, co, gdzie, kiedy i dla-

²⁷ Tamże.

²⁸ Archiwum TVP Katowice, *Aktualności*, SP 19266, 14.11.1994.

²⁹ Tamże.

³⁰ Archiwum TVP Katowice, *Aktualności*, SP 19266, 15.11.1994.

³¹ Tamże.

czego, a lektorskie teksty zilustrowano adekwatnymi do zagadnienia obrazkami, dziennikarskim żargonem zwanymi „tapetą”.

LATA 2000–2010 W SERWISACH INFORMACYJNYCH TELEWIZJI KATOWICE

Kolejne lata przyniosły spore zmiany w standardach filmowych materiałów informacyjnych. Choć w Telewizji Katowice nie wydłużył się czas trwania wydań „Aktualności”, zmieniła się ich zawartość. Co prawda w dalszym ciągu dominowały tzw. „oficjałki”, jak w dziennikarskim żargonie nazywa się relacje z konferencji, narad i oficjalnych uroczystości, ale też coraz częściej pojawiały się tematy bezpośrednio dotyczące mieszkańców regionu. Inny był też sposób realizacji tematów. Na 220 materiały zrealizowanych w lutym 2000 roku wszystkie zawierały wspomniane już „setki”. Co więcej, każdy temat minimum dwie. Coraz częściej dziennikarze odwoływali się także do opinii większości, zamieszczając w materiałach sondy uliczne. Pojawiają się także stand’upery, czyli autorskie podsumowania newsa oraz informacje oparte na przeżyciach realnych bohaterów³².

Antenowy czas „Aktualności” poświęcano m.in. na takie tematy, jak: nieprawidłowości w Komendzie Wojewódzkiej Policji w Opolu, sposób rozdziału dotacji dla mniejszości niemieckiej na Śląsku, a także oszustwa w kasie zapomogowo-pożyczkowej w Żywcu³³. Relacjonowano także przebieg Zimowych Igrzyskach Abstynentów w Bielsku-Białej, bal dla najmłodszych w Kędzierzynie-Koźlu, czy też charytatywny bal Unii Wolności. Pokazywano również protesty: w zakładach Ekogros przeciwko podwyżkom płac w zarządzie firmy, młodych katolików przeciwko reklamom prezerwatyw oraz protest związkowców Huty Katowice w sprawie wysokości hutniczych emerytur. W każdym z materiałów przedstawiono opinie zainteresowanych – mieszkańców, petentów, pracowników³⁴. W przypadku materiału o wadliwym skrzyżowaniu w Częstochowie pojawił się nawet bohater zbiorowy – mieszkańcy miasta, borykający się na co dzień z tym problemem³⁵. Bohaterem kolejnego z newsów był taksówkarz, którzy przeżył atak napastnika podczas nocnego kursu. Jego historia miała przestrzegać przed niebezpieczeństwami pracy w nocy³⁶. Inny z materiałów opowiadał o pocisku, który wpadł do jednej z lekcyjnych sal szkoły podstawowej w Częstochowie. To niecodzienne i niebezpieczne wydarzenie zaprezentowano z punktu widzenia uczniów, dyrektora szkoły, szefa pobliskiej

³² L. Drabik, E. Sobol, *Słownik języka polskiego*, Warszawa 2014, s. 715.

³³ Archiwum TVP, *Aktualności*, SP 19266, 21.02.2002.

³⁴ Tamże.

³⁵ Tamże.

³⁶ Archiwum TVP Katowice, *Aktualności*, SP 19266, 28.02.2002.

strzelnicy, policji i prokuratury³⁷. I znów materiał z bohaterem. Mieszkanca Raciborza opowiadała o swoich przeżyciach podczas wielkiej powodzi z 1997 roku. Jej doświadczenia stały się punktem wyjścia do reporterskich rozważań na temat stanu zabezpieczeń przeciwpowodziowych w województwie katowickim. Bohaterem zbiorowym kolejnego newsa byli dąbrowscy kupcy, protestujący przeciwko budowie hipermarketu w ich mieście³⁸.

We wszystkich tematach zrealizowanych w 2000 roku uwagę zwraca nie tylko liczba wypowiedzi, ale i kolejność wydarzeń w bloku. Już nie ministerialne i partyjne wizyty, ale problemy, które dotyczą ludzi wysuwają się na pierwszy plan.

Kolejna dekada w newsach Telewizji Katowice charakteryzowała się przede wszystkim większą liczbą materiałów, w których dominowały „setki”. Na 196 materiałów przygotowanych przez katowickich dziennikarzy w marcu 2010 roku aż 156, czyli ponad dwie trzecie, posiadało bohatera³⁹.

W serwisach przeważają tematy interwencyjne. 8 marca 2010 roku wydanie „Aktualności” rozpoczyna informacja o agresywnym psie z Rybnika, który zagryzł inne zwierzę. W materiale wypowiadają się sąsiedzi właściciela psa, policjant o konieczności posiadania zezwoleń na hodowlę niebezpiecznych ras oraz kierownik schroniska dla psów w roli eksperta. Kolejny news przeniósł widzów do na fermę Jana Mydlarza, który w nocy podobnie jak większość mieszkańców Bierunia, przeżył wstrząs, wywołany poprzez ruchy górotworu w pobliskiej kopalni Piast. Na temat wstrząsów wypowiadali się również inni Bierunianie, pracownik Planetarium, ekspert z Kompanii Węglowej oraz wójt. Kradzież złomu w Katowicach była tematem kolejnego materiału opartego na filmach operacyjnych policji. Widzowie poznali też pięćdziesięcioletniego Wojciecha Banacha, żyjącego dzięki sztucznej komorze serca. Jego historia była przyczynkiem do przedstawienia stanu prac nad polskim sztucznym sercem w Zabrze. Aleksandra Fabryczny przybliżyła widzom plusy i minusy podróżowania busami. O uciążliwościach podróżowania bez aktualnych rozkładów jazdy opowiadali również (już bez podawania konkretnych imion i nazwisk) inni mieszkańcy regionu. Materiał dotyczył sporu pomiędzy Komunikacyjnym Związkiem Komunalnym i prywatnymi przewoźnikami⁴⁰. W kolejnym materiale pokazano Henryka Wrzeszcza – zawodowego kierowcę autobusu, który skarżył się na dziury w drogach. W tej sprawie wypowiadali się także kierowcy samochodów osobowych oraz przedstawiciele zarządu dróg i mostów, planujący naprawy nawierzchni dróg po zimie.

9 marca serwis rozpoczęła historia jednego z pacjentów częstochowskiego szpitala urologicznego, który udając się na rutynowe badania, zastał placówkę zamkniętą. Przyczyna – brak kontraktu z Narodowym Funduszem Zdrowia⁴¹.

³⁷ Tamże.

³⁸ Tamże.

³⁹ Archiwum TVP Katowice, *Aktualności*, DVC13578, 08.03.2010.

⁴⁰ Tamże.

⁴¹ Archiwum TVP Katowice, *Aktualności*, DVC13578, 09.03.2010.

Kryzys w Koksowni Przyjaźń, wywołany wysokimi podatkami, jakie narzucił na zakład urząd miasta, przedstawiono z perspektywy jego pracowników. Widz poznał rodziny pracowników, obawiające się, że pozostaną bez środków do życia. Kolejnymi bohaterami byli mieszkańcy Mysłowic, skarżący się na nieczynne uliczne latarnie. Z ich inicjatywy złożono w tej sprawie doniesienie do prokuratury o zagrożeniu bezpieczeństwa. Mieszkańcy Zwardonia natomiast byli bohaterami materiału o wystawionych na przetarg nieczynnych zabudowaniach dawnego przejścia granicznego. Widzowie poznali nie tylko urzędujących tam do tej pory zwardońskich kupców, ale i innych mieszkańców miasta, którzy podzielili się swoimi pomysłami na zagospodarowanie tego miejsca⁴². Bohaterem zbiorowym jednego z newsów byli także mieszkańcy Sosnowca, którzy komentowali pomysł na nadanie jednemu z rond w mieście imienia Edwarda Gierka. Maria Wilczak była bohaterką materiału o wstrząsach wywołanych przez szkody w gminach górniczych, a mały Mateusz chory na zanik mięśni – bohaterem newsa o braku pieniędzy na funkcjonowanie wodzisławskiego ośrodka rehabilitacji⁴³. Stanisław Kulawik – archiwista Parku Śląskiego był głównym narratorem w sporze między władzami parku a pracownikami parkowego archiwum w sprawie bezprawnego wykorzystania zakładowych zdjęć. Mieszkańcy Katowic natomiast opiniowali pomysł nowej kampanii reklamowej prowadzonej w mieście pod hasłem: „Katowice – miastem wielkich wydarzeń”⁴⁴.

W kolejnym z wydań pojawili się kolejni bohaterowie: Tadeusz Kowalczyk – doświadczony hutnik opowiadał o obawach związanych ze spadkiem produkcji stali w Zawierciu. Przykład Katarzyny Wandzel i jej firmy, powstałej dzięki unijnym środkom, miał zachęcać do korzystania z funduszy unijnych⁴⁵. Widzowie poznali też Kazimierę Pawlik – mieszkankę Częstochowy. Widok z okna jej mieszkania na Plac Biegańskiego był przyczynkiem do rozważań, czy miejsce to powinno być wyłączone z ruchu. Krystyny – tym razem w liczbie 30, były bohaterkami materiału o dorocznym zjeździe Krystyn w Katowicach, zainicjowanym przez śp. Krystynę Bochenek, a pielęgniarka Dorota Otręb była bohaterką filmu o uciążliwościach związanych z mieszkaniem przy ruchliwej trasie DK1⁴⁶. Przykłady można by mnożyć. Także 13 marca w serwisie informacyjnym spotykamy się ze „zwykłymi ludźmi”. To mieszkańcy Jaworzna, źle ich zdaniem obsługiwani przez tamtejszą służbę zdrowia. O mankamentach związanych z funkcjonowaniem placówek medycznych opowiadali też rodzice Oskara – chłopca, który od dłuższego już czasu czeka na syntetyzator mowy. Rodzice dziecka zmarłego w łonie matki w skutek nieprzeprowadzonego cesarskiego cięcia byli bohaterami filmu oskarżającego szpital w Jaworznie o błędy medyczne. Sylwia Potempa z Katowic reprezentowała

⁴² Tamże.

⁴³ Archiwum TVP Katowice, *Aktualności*, DVC13578, 10.03.2010.

⁴⁴ Tamże.

⁴⁵ Tamże.

⁴⁶ Tamże.

śląskich gimnazjalistów przygotowujących się do realizacji filmu o subkulturach młodzieżowych. W ostatnim z analizowanych wydań 2010 roku pojawili się uczniowie szkoły podstawowej w Rolniku. Regionalna lekcja posłużyła do rozważań na temat wielokulturowości Śląska Cieszyńskiego. Sonda przeprowadzona wśród kierowców była podstawą do dziennikarskiego śledztwa w sprawie zanieczyszczenia śląskich i zagłębiowskich miast. Proboszcz parafii w Niedobczycach był bohaterem materiału o pomocy osobom niedosłyszącym w kościele. Historia Józefa Rurańskiego z Targoszowa, który na dojazd do pracy poświęca dziennie trzy godziny, stała się natomiast pretekstem do spojrzenia na etos pracy na Śląsku⁴⁷. W kolejnym z newsów widzowie poznali historię Marzeny Trybalskiej z Sosnowca, która w niegrzeczny sposób została wezwana przez szpital do założenia na chorą kończynę stabilizatora. Jej doświadczenia posłużyły dziennikarzom do refleksji na temat obsługi pacjentów w placówkach śląskiej służby zdrowia⁴⁸.

Wszystkie informacje w analizowanych dziennikach były rozbudowane o liczne wypowiedzi prezentujące dany temat z wielu punktów widzenia. Gdy tematem był strajk – w materiale wypowiadali się nie tylko strajkujący, czy ich przełożeni, ale również tzw. ekspert oceniający dane zdarzenie. Podobnie w przypadku większości realizowanych tematów. Gwałtowny wzrost liczby bohaterów w materiałach, jak i nagrywanych wypowiedzi ilustruje tabela zawierająca zestawienie newsów, wypowiedzi i bohaterów zamieszczonych w „Aktualnościach” na przestrzeni lat.

Przemiany w „Aktualnościach” w latach 1960–2015.

Rok wydania	Liczba materiałów w miesiącu w głównym wydaniu „Aktualności”	Liczba wypowiedzi w miesiącu	Liczba bohaterów w miesiącu
1960	27	2	brak
1970	30	4	2
1980	178	26	-
1990	228	36	2
2000	220	458	30
2010	196	780	156
2015	169	715	88

Źródło: opracowanie własne.

⁴⁷ Archiwum TVP Katowice, *Aktualności*, XDCAM 897, 17.02 2015.

⁴⁸ Tamże.

MATERIAŁY NAJNOWSZE – ROK 2015 W „AKTUALNOŚCIACH”

W ostatnim okresie obejmującym serwisy informacyjne zrealizowane po 2010 roku, analizie poddano najnowsze wydania „Aktualności”, emitowane na antenie TVP Katowice w lutym 2015 roku. Każde z głównych wydań dziennika regionalnego zawierało średnio od 5 do 8 materiałów informacyjnych. Były to zarówno 30-sekundowe *voice over*y, nacytane przez prezentera wprost ze studia, jak i minutowe informacje filmowe, aż po dwuminutowe i dłuższe, rozbudowane relacje, uzupełniane tzw. wejściami „na żywo”, w przypadku najistotniejszych wydarzeń dnia⁴⁹. W sumie, w ciągu miesiąca pokazano 169 materiałów. Ponad jedną trzecią z nich – bo 88 materiałów filmowych oparto na historiach bohaterów, których dotyczyły problemy przedstawione w reporterskich relacjach.

I tak zakończenie strajku w kopalniach Jastrzębskiej Spółki Węglowej przedstawiono na przykładzie Wiesława Sikory – górnika, który opowiedział o tym, jak przełożą się straty poniesione podczas dwutygodniowego przestoju kopalni na budżet jego rodziny⁵⁰. W tym samym wydaniu widzowie poznali Różę Bogusławską – matkę uczniów ze szkoły podstawowej w Porębie, przeznaczonej do likwidacji⁵¹. Kolejnym bohaterem „Aktualności” był dwudziestojednoletni Patryk Jurczyński – jeden z tysięcy bezrobotnych absolwentów wyższych uczelni w Katowicach. Jego życiorys posłużył autorce materiału – Marcie Janocie do przedstawienia ministerialnego programu „Wiedza, edukacja, rozwój”, dzięki któremu osoby bezrobotne mogą zdobyć nowy zawód⁵².

18 lutego główne wydanie „Aktualności” TVP Katowice rozpoczął materiał ukazujący bezsilność mężczyzny, któremu wskutek kradzieży numeru pesel komornik zajął pensję. Sądowe próby wyjaśnienia kradzieży i związanej z nią pomyłki stały się pretekstem do uogólnień dotyczących postępowań komorniczo-egzekucyjnych. Choć bohater materiału nie ujawnił twarzy, właśnie jego przypadek posłużył do przedstawienia sytuacji osób poszkodowanych w podobny sposób⁵³. W tym samym wydaniu bohaterem zbiorowym kolejnego z newsów byli podopieczni jednego z częstochowskich przedszkoli, w którym postawiono na zdrową żywność. Dzieci nie tylko opowiadały, czym karmione są na co dzień i dlaczego warto unikać słodczy i słonych dodatków, ale i prezentowały, jak najmłodszy mogą przygotowywać zdrowe przekąski.

19 lutego główne wydanie „Aktualności” rozpoczęto materiałem z sali rozpraw Sądu Okręgowego w Katowicach, gdzie rozpatrywano sprawę zderzenia w Przybędzy naczepy tira z busem, przewożącym do pracy górników kopalni Mysłowice.

⁴⁹ K. Żórawski, *Długi stół*, Warszawa 2010, s. 165.

⁵⁰ Archiwum TVP Katowice, *Aktualności*, XDCAM 897, 17.02.2015.

⁵¹ Tamże.

⁵² Tamże.

⁵³ Archiwum TVP Katowice, *Aktualności*, XDCAM 898, 18.02.2015.

Wskutek zderzenia śmierć poniosło sześć osób. Bohaterkami materiału były wdowy po górnikach, oczekujące sprawiedliwego wyroku⁵⁴. Stanisław Lerche – rolnik z podczęstochowskiej wsi zmierzył się w materiale filmowym z trudnym zadaniem wypełnienia formularza na unijne dopłaty do produkcji. Także i w tym serwisie pojawił się bohater zbiorowy – uczestnicy szkółki sportowej Stadionu Śląskiego w Chorzowie, których pozbawiono możliwości treningu, chroniąc przed uszkodzeniem nową murawę na boisku.

W innym z wydań, na przykładzie Ryszarda Kowala – górnika z 23-letnim stażem pracy pod ziemią, reporterzy przedstawili program naprawczy Katowickiego Holdingu Węglowego. Założenia programu oceniono z perspektywy plusów i minusów, jakie przyniesie jego wdrożenie, rodzinie Ryszarda Kowala⁵⁵. Kacper Peron był bohaterem materiału poświęconego błędom w sztuce lekarskiej, wskutek których pierworodny syn państwa Peron urodził się bez rąk i nóg⁵⁶. Także materiał wieńczący wydanie poświęcono Tymoteuszowi Cienciala – sześciolatкови z Wisły, kreowanemu na następcę Adama Małysza⁵⁷.

Maria Leszczyńska, której pasją jest ogrodnictwo, reprezentowała interesy 40 właścicieli działek nieopodal lotniska w Rybniku. Wiele lat temu zdecydowano, że lotnisko będzie rozbudowywane. Uniemożliwiono tym samym właścicielom okolicznych posesji stawianie domów czy też tworzenie plantacji na terenach wskazanych w planach miasta pod rozbudowę portu lotniczego⁵⁸. W materiale dotyczącym Mistrzostw Sauny w Czeladzi w rolę bohatera wcielił się reporter Paweł Matyja, który wziął udział w mistrzostwach, poddając się zabiegom przygotowanym przez uczestników poszczególnych konkurencji⁵⁹. Państwo Kielkowscy z Rybnika reprezentowali rodziny zastępcze z województwa śląskiego, bezskutecznie starające się o status rodziny zawodowej. Natalię Antonowicz przedstawiono jako ofiarę błędów medycznych, wskutek których jej syn urodził się bez rąk i nóg. Przykład Leszka Naziemca – morsa z Częstochowy miał natomiast zachęcać do uprawiania zimowych sportów⁶⁰. Pokazano także Dariusza Felisa z Zabrze, który wskutek zaniedbań lekarzy stracił najpierw nienarodzone dziecko, potem żonę, która zmarła w wyniku zatrucia martwym płodem. Sławomir Suchoń, jeden z kilkudziesięciu studentów wydziału inżynierii biomedycznej Politechniki Śląskiej, pokazał, jak w życiu codziennym można wykorzystać wirtualny świat. Na przykładzie Szymona Miki – założyciela „Szymon Mika Quartet” z Krakowa zaprezentowano natomiast

⁵⁴ Tamże.

⁵⁵ Archiwum TVP Katowice, *Aktualności*, XDCAM 898, 20.02.2015.

⁵⁶ Archiwum TVP Katowice, *Aktualności*, XDCAM 899, 21.02.2015.

⁵⁷ Tamże.

⁵⁸ Tamże.

⁵⁹ Tamże.

⁶⁰ Archiwum TVP Katowice, *Aktualności*, XDCAM 900, 22.02.2015.

drogę młodych wykonawców na prestiżowy festiwal muzyczny „Zadymka Jazzowa” w Bielsku-Białej⁶¹.

„Bohater” zagościł w serwisach informacyjnych Telewizji Katowice niemal na stałe. Dominujące stały się również tzw. *soft news*, czyli wiadomości społeczno-obyczajowe, kontrowersyjne, sędowo-policyjne, w których równie ważna, jak sama zawartość informacyjna jest jego atrakcyjność⁶².

PODSUMOWANIE

Szczegółowa analiza materiałów emitowanych w „Aktualnościach” Telewizji Katowice na przestrzeni lat prezentuje przemianę, jaka dokonała się w tym serwisie. Proste informacje zastąpiły rozbudowane newsy, oparte głównie na bohaterach i doświadczeniach innych ludzi.

Przyczyny tego stanu rzeczy szukać należy w pojawieniu się na medialnym rynku najpierw w 1997 roku TVN, cztery lata później TVN 24 (wzorowanych na amerykańskim CNN Teda Turnera) oraz będącego odpowiedzią na prywatne przedsięwzięcia Grupy ITI TVP INFO. Wraz z nowymi stacjami w programach informacyjnych pojawiły się nowe zjawiska: ekonomizacja, czyli pogoń za rentownością i zyskiem, infotainment, czyli podporządkowanie informacyjnych formatów potrzebom rozrywki oraz tabloidyżacja, będąca wprowadzeniem do głównego nurtu mediów tematów, którymi do tej pory zajmowały się głównie tabloidy⁶³.

Tomasz Lis, redaktor naczelny „Faktów”, a zarazem twórca nowego typu dziennika na bazie własnych doświadczeń zdobytych podczas pracy korespondenta w USA oraz dzięki obserwacji amerykańskich serwisów wprowadził nowe zasady produkowania newsów. Czytamy w nich m.in. że „dziennikarz informacyjny nie może ograniczać się jedynie do przekazywania faktów, lecz powinien również rzeczywistość tłumaczyć i objaśniać” oraz że „forma newsa jest równie ważna jak treść”⁶⁴. Na przykładzie materiału dotyczącego podwyżek emerytur Tomasz Lis instruuje: „znalezienie dobrego małżeństwa emerytów może być kluczem do plastycznego opisanie, jakie znaczenie ma dla milionów zwykłych ludzi decyzja zapadająca w ministerialnym gabinecie”⁶⁵. Tak oto w materiałach najpierw TVN, potem TVP INFO, a co za tym idzie także w serwisach ośrodków regionalnych, na których bazuje TVP INFO, pojawili się „bohaterzy” – najczęściej zwykli ludzie,

⁶¹ Tamże.

⁶² G. Tuchman, *Making News: a Study in the Construction of Reality*, New York 1978, s. 202.

⁶³ K. Wolny-Zmorzyński, *Gatunki dziennikarskie – teoria, praktyka, język*, Warszawa 2006, s. 38.

⁶⁴ T. Lis, *Instrukcja obsługi dla reporterów TVN*, „Press” 1999, nr 9, s. 44.

⁶⁵ Tamże.

których temat dotyczył. W informacjach zaczęła obowiązywać również nowa zasada obiektywizmu, według której „obiektywizm nie polega na tym, żeby przedstawić dokładny obraz świata, ale żeby pokazać wszystko co ważne i ciekawe”⁶⁶. W ślad za nią pojawiła się personalizacja informacji. Informacje przestały wyłącznie opisywać świat. Zaczęły natomiast opisywać go poprzez wydarzenia, które dotknęły pana Jana, panią Olę, konkretną grupę mieszkańców, pracowników, działaczy⁶⁷. Takie przedstawienie świata dawało widzowi nie tylko poczucie jedności z bohaterami materiałów, ale i lepsze samopoczucie, jeśli bohatera materiału spotkała klęska, której widz zdołał uniknąć. Zmienił się także język informacji. Unikające do tej pory wszelkich ozdobników newsy przestały stronić od gry słów czy dwuznacznych wypowiedzi. Co więcej, zabawy słowem stały się równie ważne, jak odpowiedzi na podstawowe pytania, co, gdzie, kiedy, jak i dlaczego? Wszystko to sprawiło, zanikanie podstawowych cechy informacji jako gatunku telewizyjnego.

BIBLIOGRAFIA

- Archiwum TVP Katowice, *Aktualności*, DVC 11987, 1985.
Archiwum TVP Katowice, *Aktualności*, DVC 4466, 1994.
Archiwum TVP Katowice, *Aktualności*, SP 19266, 1994.
Archiwum TVP Katowice, *Ramówki programów*, 1994.
Archiwum TVP Katowice, *Śląska Kronika Filmowa*, SP 16857, 1996.
Archiwum TVP Katowice, *Śląska Kronika Filmowa*, SP 17622, 1996.
Archiwum TVP Katowice, *Śląska Kronika Filmowa*, SP 15679, 1996.
Archiwum TVP Katowice, *Śląska Kronika Filmowa*, SP 16444, 1996.
Archiwum TVP Katowice, *Śląska Kronika Filmowa*, SP SP17622, 1996.
Archiwum TVP Katowice, *Śląska Kronika Filmowa*, SP 14835, 1996.
Archiwum TVP, *Aktualności*, SP 19266, 2002.
Archiwum TVP Katowice, *Aktualności*, DVC13578, 2010.
Archiwum TVP Katowice, *Aktualności*, XDCAM 897, 2015.
Archiwum TVP Katowice, *Aktualności*, XDCAM 898, 2015.
Archiwum TVP Katowice, *Aktualności*, XDCAM 899, 2015.
Archiwum TVP Katowice, *Aktualności*, XDCAM 900, 2015.
Archiwum TVP Katowice, *Aktualności*, XD CAM 798, 2015.
Drabik L., Sobol E., *Słownik języka polskiego*, Warszawa 2014.
Furman W., Kaliszewski A., Wolny-Zmorzyński K., *Gatunki dziennikarskie*, Warszawa 2002.
Godzic W., *Telewizja jako kultura*, Kraków 2002.
Lis T., *Co z tym dziennikarstwem? Rozmowa z Krystyną Strączek*, „Znak” 2004, nr 593.
Lis T., *Instrukcja obsługi dla reporterów TVN*, „Press” 1999, nr 9.
Patlewicz W., *Tu telewizja Katowice*, <http://www.tvp.info/8514704/tu-telewizja-katowice-dobry-wieczor-panstwu> [dostęp: 14.09.2012].

⁶⁶ T. Lis, *Co z tym dziennikarstwem? Rozmowa z Krystyną Strączek*, „Znak” 2004, nr 593, s. 48.

⁶⁷ Archiwum TVP Katowice, *Aktualności*, DVC13578, 25.03.2010.

- Pokorna-Ignatowicz K., *O przyczynach i skutkach upolitycznienia Telewizji Polskiej, w: Media a polityka*, red. M. Szpunar, Rzeszów 2007.
- Thussu D. K., *News as Entertainment*, London 2009.
- Tuchman G., *Making News. A Study in the Construction of Reality*, New York 1978.
- Uniwersalny Słownik Języka Polskiego*, red. S. Dubisz, Warszawa 2003.
- Ustawa z 22 lipca 1952 roku, *Konstytucja Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej*, Dz. U. z 1952 r. Nr 33, poz. 232.
- Wolny-Zmorzyński K., *Gatunki dziennikarskie. Teoria, praktyka, język*, Warszawa 2006.
- Żórawski K., *Długi stół*, Warszawa 2010.

Streszczenie

Przez 50 lat telewizyjne wiadomości odpowiadały na podstawowe pytania: kto, co, gdzie, kiedy, dlaczego i jak? Serwisy informacyjne natomiast, mimo wielu zmian technicznych, graficznych i realizacyjnych, spełniały wymogi informacji jako gatunku. Nie było bohaterów newsów, stosunkowo rzadko pojawiała się w materiałach telewizyjnych więcej niż jedna wypowiedź. Wszystko zmieniło się po 1997 roku, w momencie pojawienia się na rynku medialnym TVN, później TVN 24 i wreszcie TVP INFO, wzorowanych na amerykańskim CNN Teda Turnera. Nowe wymogi realizacji telewizyjnych materiałów, oparte na złożeniach, by być „blisko ludzi” i w „centrum wydarzeń”, bardzo szybko przyjęły się w dziennikach regionalnych, realizujących informacje dla anten ogólnopolskich.

W artykule, na przykładzie „Aktualności” – serwisu informacyjnego Telewizji Katowice pokazano przeobrażenie newsów w informacje spersonifikowane, nacechowane emocjami, w których „bohater” odgrywa kluczową rolę.

Słowa kluczowe: serwis informacyjny, informacja, dziennik bohater, program telewizyjny

THE HEROIN TELEVISION NEWS ON THE EXAMPLE OF THE “AKTULANOŚCI” – PROGRAM OF THE TELEVISION KATOWICE STATION SINCE THE CREATION TO THE PRESENT DAY

Summary

For 50 years, the TV news respond to basic questions: who, what, where, when, why and how? Information services, however, despite of many technical changes, graphics and execution comply with the requirements of information as a species. There was no heroes, rarely appeared in a television news more than one statement. Everything changed after 1997, when TVN, later TVN 24 and finally TVP INFO had sprung up a media scene. These stations were modeled on the US CNN's Ted Turner. New requirements for the implementation of television material, based on the assemblies to be “close to the people,” and “the center of events” very quickly established themselves in regional newspapers, implementing information for antennas nationwide.

This article, on the example of the “Aktualności” – the information service of Television Katowice, shows the transformation of information, characterized by emotions, emotions, where the “hero” plays a key role.

Keywords: television news, news, daily news, hero, tv program